

Granskning av Arbetet mot kränkande behandling och diskriminering i skolan

Rapport

Salems kommun

KPMG AB

2021-09-21

Antal sidor 14

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	2
2	Inledning	3
2.1	Syfte, revisionsfrågor och avgränsning	3
2.2	Revisionskriterier	3
2.3	Metod	4
2.4	Projektorganisation/granskningsansvarig	4
3	Om kränkande behandling och diskriminering	4
4	Resultat av granskningen	7
4.1	Skolinspektionens enkätresultat avseende kränkande behandling	7
4.2	Organisation, riktlinjer, uppföljning	9
4.3	Personalens kunskap om författningars innebörd	11
4.4	Främjande och förebyggande arbete	12
5	Slutsats och rekommendationer	14

1 Sammanfattning

Vi har av Salems kommuns revisorer fått i uppdrag att granska arbetet mot kränkande behandling och diskriminering i skolan. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2021.

Vår sammanfattade bedömning är att barn- och utbildningsnämnden i huvudsak tar sitt ansvar så att arbetet i verksamheten bedrivs enligt gällande styrdokument för att motverka kränkande behandling, trakasserier och diskriminering av elever. Det grundar vi på att det finns en tydlig och känd process för anmälningar och utredning, att nämnden vid varje sammanträde får information om anmälningar, att personal i huvudsak har kännedom om och följer aktuella styrdokument samt att det bedrivs ett främjande och förebyggande arbete som dokumenteras i plan mot kränkande behandling.

Det är inte säkerställt att all personal vid samtliga skolenheter har kännedom om gällande regelverk och fullgör sina skyldigheter. Det gäller särskilt personal som inte är underställd barn- och utbildningsnämnden. Vi ser också brister vad gäller systematisk uppföljning inklusive analys av anmälningar om kränkande behandling, trakasserier och diskriminering.

Vi rekommenderar barn- och utbildningsnämnden att:

- Säkerställa att all personal, även den som inte är underställd nämnden, har kunskap om gällande regelverk och fullgör sina skyldigheter enligt detsamma. (6 kap. 5 § SkoL)
- Utveckla kvalitetsarbetet på huvudmannanivå vad gäller aggregerad uppföljning av kränkande behandling, trakasserier och diskriminering (4 kap 5-6 §§ SkoL och 3 kap. 20 § DiskrL)
- Särskilt följa upp att anmälningar görs i alla fall som en elev upplever sig kränkt eller en kränkning observeras.

2 Inledning

Vi har av Salems kommuns revisorer fått i uppdrag att granska arbetet mot kränkande behandling och diskriminering i skolan. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2021.

Skollag och diskrimineringslag ställer höga krav på att skolhuvudmannen motverkar kränkande behandling och diskriminering både vad gäller planering, aktiva åtgärder och uppföljning beträffar.

Salems kommuns revisorer konstaterar utifrån sin riskbedömning att det är angeläget att följa upp arbetet mot kränkande behandling och diskriminering i skolan för att säkerställa att alla elever tillförsäkras en skolmiljö präglad av trygghet och studiero utan kränkande behandling, trakasserier och diskriminering till exempel genom sociala medier.

2.1 Syfte, revisionsfrågor och avgränsning

Det övergripande syftet med granskningen är att bedöma hur huvudmannen för utbildningen, tar det övergripande ansvaret så att arbetet i verksamheten bedrivs enligt gällande lagstiftning för att motverka kränkande behandling, trakasserier och diskriminering av elever.

Vi har därför granskat:

- hur huvudmannen organiserar sitt arbete och fullföljer sitt uppdrag mot kränkande behandling och diskriminering.
 - om huvudmannen har rutiner och riktlinjer för att upptäcka, anmäla, utreda, dokumentera, åtgärda samt följa upp kränkande behandling och diskriminering?
- vilket arbete som bedrivs för att personalen ska känna till, uppdateras på och fullgöra de skyldigheter som lagen föreskriver. Med personalen avses i lagen inte bara lärare utan alla anställda inom verksamheten såsom servicepersonal, skolassistenter med flera.
- vilket främjande och förebyggande arbete som sker för att motverka kränkande behandling och diskriminering, till exempel på internet.

Granskningen avser barn- och utbildningsnämnden och omfattar grundskolan.

2.2 Revisionskriterier

Vi har bedömt om rutinerna uppfyller:

- kommunallagen (2017:725) 6 kap. 6§,
- skollagen (2010:800) 6 kap.,
- diskrimineringslagen (2008:567), 1:1, 2:5-7, 3:1-3, 16, 18-20, och
- tillämpbara interna regelverk, policyer och beslut.

2.3 Metod

Granskningen har genomförts genom dokumentstudier och intervjuer med barn- och utbildningsnämndens presidium, förvaltningschef tillika skolchef, urval av rektorer och lärare samt representanter för elevhälsan.

När vi i rapporten skriver kränkande behandling avser vi också trakasserier och diskriminering.

2.4 Projektorganisation/granskningsansvarig

Granskningen har utförts av Joakim Nertyk, certifierad kommunal yrkesrevisor och Klara Engström, verksamhetsrevisor. Anders Petersson, certifierad kommunal yrkesrevisor, deltar i sin roll som uppdragsansvarig. I intervjuer har också revisor Bo Selander från Salems kommun deltagit.

Rapporten är faktagranskad av skolchef.

3 Om kränkande behandling och diskriminering

Skollagens 6 kapitel reglerar ”Åtgärder mot kränkande behandling” inom utbildning. Kränkande behandling definieras i skollagen 6 kap. 3 § som ”ett uppträdande som utan att vara diskriminering... kränker ett barns eller elevs värdighet”. Vad som gäller diskriminering regleras i diskrimineringslagen. ”Den som bedriver verksamhet som avses i skollagen... eller annan utbildningsverksamhet (utbildningsanordnare) får inte diskriminera något barn eller någon elev”. (2 kap. 5 § diskrimineringslagen).

Diskrimineringsgrunderna, enligt diskrimineringslagens 1 kap. 5 § är: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Sedan den 1 januari 2015 har begreppet funktionsnedsättning ersatt funktionshinder i hela lagen.

Även begreppet diskriminering definieras under fem punkter: direkt diskriminering, indirekt diskriminering, bristande tillgänglighet, trakasserier, sexuella trakasserier och instruktioner att diskriminera. (1 kap. 4 § diskrimineringslagen)

I Skolverkets allmänna råd ”Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling” förutsätts att den som diskriminerar har någon form av makt, det vill säga en skolledare eller lärare kan diskriminera, men inte en kamrat. Att utsätta någon eller några för trakasserier kan däremot även en elev göra. Detta benämns i dagligt tal för mobbning, men begreppet används inte i lagtexterna. (SKOLFS 2012:10)¹

Enligt skollagens 2 kap. 34 § 2 st. ska huvudmannen tillse att ”personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet”. När det gäller åtgärder mot kränkande behandling påtalas ytterligare ”att personalen fullgör de skyldigheter som anges i detta kapitel, när den handlar i tjänsten eller inom ramen för uppdraget”. (6 kap. 5 § SkoL)

Skollagen ställer krav på att huvudmannen ska:

- bedriva ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling,

¹ Texten kan gälla som stöd, även om det allmänna rådet har upphört att gälla i samband med förändringar i diskrimineringslagen.

Salems kommun

Granskning av Arbetet mot kränkande behandling och diskriminering i skolan

- tillse att "åtgärder genomförs för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling",
- tillse att det årligen upprättas en plan mot kränkande behandling (6 kap. 6-8 §§ Skoll),
- "skyndsamt utreda omständigheterna kring ... uppgivna kränkningar" och
- vidta åtgärder som krävs "för att förhindra kränkande behandling i framtiden". (6 kap. 10 § Skoll)

Även diskrimineringslagen ställer krav på ett aktivt arbete från huvudmannens (utbildningsanordnarens) sida. Huvudmannen, anställda och uppdragstagare i verksamheten "får inte diskriminera något barn eller någon elev". (2 kap. 5 § DiskrL) Om huvudmannen får kännedom om att ett barn eller elev i samband med verksamheten anser sig ha blivit utsatt för trakasserier ska omständigheterna utredas och åtgärder vidtas för att förhindra trakasserier i framtiden. (2 kap. 7 § DiskrL)

Huvudmannen ska vidare:

- "bedriva ett arbete med aktiva åtgärder".
 - Aktiva åtgärder är ett förebyggande och främjande arbete för att inom en verksamhet motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. (3 kap. 1 § DiskrL)
 - Arbetet med aktiva åtgärder innebär att bedriva ett förebyggande och främjande arbete genom att
 - 1. undersöka om det finns risker för diskriminering eller repressalier eller om det finns andra hinder för enskildas lika rättigheter och möjligheter i verksamheten,
 - 2. analysera orsaker till upptäckta risker och hinder,
 - 3. vidta de förebyggande och främjande åtgärder som skäligen kan krävas, och
 - 4. följa upp och utvärdera arbetet enligt 1-3. (3 kap. 2 § DiskrL).
 - Arbetet med aktiva åtgärder ska genomföras fortlöpande. Åtgärder ska tidsplaneras och genomföras så snart som möjligt. (3 kap. 3 § DiskrL)
- "ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra trakasserier och sexuella trakasserier". (3 kap. 18 § DiskrL)
- "samverka med dem som deltar i" utbildningen. (3 kap. 19 § DiskrL)

Salems kommun

Granskning av Arbetet mot kränkande behandling och diskriminering i skolan

- "varje år skriftligen dokumentera arbetet med aktiva åtgärder enligt 16 och 18 §§." (3 kap. 20 § DiskrL)
 - Dokumentationen ska innehålla
 - 1. en redogörelse för alla delar av arbetet som det beskrivs i 2 och 3 §§,
 - 2. en redogörelse för de åtgärder som vidtas och planeras enligt 18 §, och
 - 3. en redogörelse för hur samverkansskyldigheten enligt 19 § fullgörs.

Sedan den 1 januari 2017 ställs inte längre krav på upprättande av likabehandlingsplan utan i stället regleras i 3 kap. 20 § diskrimineringslagen om årlig dokumentation av aktiva åtgärder.

I arbetet mot kränkande behandling och trakasserier är det viktigt att barnens och elevernas synpunkter och tankar tas tillvara. Detta fastslås i allmänhet i skollagen (4 kap. 9 §) och i läroplanen för grundskolan. I "förordning om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling" tydliggörs att planerna ska upprättas och följas upp under medverkan av eleverna. (SFS 2006:1083)

4 Resultat av granskningen

4.1 Skolinspektionens enkätresultat avseende kränkande behandling

Skolinspektionens senaste enkätundersökning i Salems kommun genomfördes våren 2020 med elever i årskurs fem och nio i grundskolan, årskurs två i gymnasiet, alla vårdnadshavare och all pedagogisk personal. Till följd av låg svarsfrekvens har Skolinspektionen inte redovisat den pedagogiska personalens resultat. För denna granskning är elevernas syn på inspektionens frågor om kränkningar intressant.

Min skola arbetar aktivt med att förhindra kränkande behandling.	stämmer helt och hållet	stämmer ganska bra	stämmer ganska dåligt	stämmer inte alls	vet ej	medelvärde ² Salem/ enkätomg
årskurs 5, 158/213	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.
årskurs 9, 161/212	16 %	32 %	27 %	11%	14 %	5,4/6,0

Skolinspektionen, Skolenkät

Frågan ovan, om skolan arbetar aktivt med att förhindra kränkande behandling, ställs inte till elever i årskurs fem därav inga svar. Eleverna i årskurs nios uppfattningar om skolornas arbete mot kränkande behandling är något mer negativ än genomsnittet i enkätomgången.

De vuxna på skolan reagerar om de får reda på att någon har varit elak mot någon elev/att en elev blivit kränkt.	stämmer helt och hållet	stämmer ganska bra	stämmer ganska dåligt	stämmer inte alls	vet ej	medelvärde ³ Salem/ enkätomg
årskurs 5, 158/213	34 %	39 %	15 %	8 %	4%	6,7/7,7
årskurs 9, 161/212	20 %	45 %	17 %	11 %	6 %	6,0/6,2

Skolinspektionen, Skolenkät

Av enkäten framgår att elever i årskurs nio i lägre grad än elever i årskurs fem upplever att de vuxna reagerar om någon blivit kränkt.

² Medelvärde visar i hur hög grad som respondenterna instämmer i påståendet. Det högsta värdet är 10 och det lägsta 0. Den första siffran anger medelvärdet i Salems kommuns grundskolor och den andra siffran medelvärdet för alla elevernas svar i enkätomgången från hösten 2019.

³ Medelvärde visar i hur hög grad som respondenterna instämmer i påståendet. Det högsta värdet är 10 och det lägsta 0.

Salems kommun

Granskning av Arbetet mot kränkande behandling och diskriminering i skolan

Jag vet vem på skolan jag kan prata med om någon har varit elak mot en elev.	stämmer helt och hållet	stämmer ganska bra	stämmer ganska dåligt	stämmer inte alls	vet ej	medelvärde ⁴ Salem/ enkätomg
årskurs 5, 158/213	53 %	25 %	9 %	8 %	5 %	7,6/8,3
årskurs 9, 161/212	37 %	37 %	11 %	11 %	5 %	6,8/7,0

Skolinspektionen, Skolenkät

Majoriteten av eleverna svarar i enkäten att de vet med vem de kan tala med om någon har varit elak mot en elev. Medelvärdet är något lägre för bägge årskurserna vid jämförelse med snittet i enkätomgången.

4.1.1 Antalet anmälningar till huvudman

Antalet anmälningar till huvudman om kränkande behandling i för- och grundskolan

- Läsåret 2017/2018 inkom 57 anmälningar,
- Läsåret 2018/2019 inkom 60 anmälningar och
- Läsåret 2019/2020 inkom 79 anmälningar.

I tabellen nedan framgår antal ärenden av kränkningar dels elever emellan (elev), dels mellan personal och elev (pers.) vid kommunala grundskoleenheter i Salems kommun som har handlagts av Skolinspektionen. I denna statistik ingår eventuella ärenden som har behandlats av Barn- och elevombudet, som lyder under Skolinspektionen. Var inom myndigheten ett ärende utreds beslutas av Skolinspektionen.

Anmälningsgrund - kränkande behandling	2020		2019		2018	
	elev	pers.	elev	pers.	elev	pers.
antal ärenden	6	1	6	1	4	1
- pågående		1				
- varav uppföljning						
- varav kritik			1		2	
- varav utan kritik			5	1	2	1
- skadeståndsprövning						

Siris, Skolverket, anmälningar till Skolinspektionen, 2018-2020

⁴ Medelvärdet visar i hur hög grad som respondenterna instämmer i påståendet. Det högsta värdet är 10 och det lägsta 0.

Salems kommun

Granskning av Arbetet mot kränkande behandling och diskriminering i skolan

Under de tre senaste åren har antalet ärenden gällande elever uppgått till 19 stycken. Av tabellen framgår att Skolinspektionen har riktat kritik mot Salems kommun beträffande arbetet med att förhindra kränkande behandling vid tre tillfällen under de tre senaste åren. Kritiken har i huvudsak gällt brister vad gäller huvudmannens skyldighet att anmäla och utreda uppgifter om kränkande behandling, exempelvis att rektor inte har upprättat en anmälan vid kännedom om kränkande behandling.

4.2 Organisation, riktlinjer, uppföljning

I Salems kommun ansvarar barn- och utbildningsnämnden för utbildningsväsendet enligt skollag. Till stöd i arbetet finns barn- och utbildningsförvaltningen som leds av en förvaltningschef tillika skolchef.

Vi har tagit del av kommunens riktlinjer för anmälan gällande kränkande behandling och noterar att arbetsgången vid kännedom om upplevda kränkningar till stor del styrs av digitala verktyg. Anmälan vid kännedom om kränkande behandling sker med hjälp av ett webbformulär kopplat till det digitala systemet ProReNata. Anmälan hamnar sedan i en särskild funktionsbrevlåda i ProReNata som är kopplad till rektor/biträdande rektor och kuratorer.

Efter att en anmälan har kommit in ansvarar rektor för att skapa ett ärende i den berörda elevens elevakt i ProReNata. För att huvudmannen ska få kännedom om ärendet är det enligt riktlinjen viktigt att rektor lägger till barn- och utbildningsförvaltningens utredare i ärendet.

Rektor ansvarar också för att anmälan omgående utreds och anteckningsmallen enligt det digitala systemet tillämpas. Av nämndens delegationsordning framgår att nämnden delegerat till skolchef att utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling i enlighet med skollagen 6 kap. 10 §. Skolchefen har i sin tur vidaredelegerat till rektor. Av intervjuer framgår att utredningen i praktiken genomförs av lärare i skolornas trygghetsteam eller representanter för elevhälsan.

Uppföljning av utredningar kring kränkande behandling ska ske inom 30 dagar från upprättat datum. För uppföljningen finns det en anteckningsmall tillgänglig via ProReNata. Om genomförd uppföljning visar att kränkningen upphört ska ärendet avslutas och markeras som avklarat i systemet.

Ansvarig utredare på barn- och utbildningsförvaltningen ska enligt riktlinjen efter avslutad utredning gå igenom och bedöma inkommen handling. Vid behov av komplettering av utredningen eller den genomförda uppföljningen ska ansvarig utredare kontakta rektor innan ärendet sammanställs och rapporteras till barn- och utbildningsnämnden. En respondent framför att detta moment i processen skulle kunna stärkas både utifrån perspektivet att handläggning och utredning är rättssäkert och håller hög kvalitet och perspektivet att arbetet kan utvecklas.

Vid genomgång av nämndens protokoll framgår att anmälan av kränkande behandling har rapporterats löpande vid sammanträden. Under år 2020 har anmälan av kränkande behandling rapporterats vid varje sammanträde förutom vid nämndens sammanträde den 15 december.⁵

⁵ BUN 2020-12-15

Salems kommun

Granskning av Arbetet mot kränkande behandling och diskriminering i skolan

Barn- och utbildningsnämndens presidium känner sig trygg med befintlig process och med att personal följer den och därmed att anmälningar kommer nämnden tillhanda då en elev känner sig kränkt. Förutom att varje anmälan redovisas till antal vid varje sammanträde får nämnden två gånger per år en fördjupad redovisning av kränkingsanmälningar. I samband med redovisningen kan nämnden ställa frågor med anledning av materialet och vid behov begära kompletterande uppgifter, enligt nämndens presidium. Vi har tagit del av det underlag som har presenterats för nämnden i samband med den fördjupade redovisningen och noterar att underlaget redogör för antalet anmälningar per skolenhet. Nämnden redovisas också en mindre jämförelseanalys över antalet anmälningar i förhållande till föregående år.

Både rektorer och lärare menar att processen är tydlig och känd i organisationen. I intervjuer redovisas ett ärendes gång i vilken ingår anmälan till rektor, anmälan till huvudman, kontakt med vårdnadshavare, utredning, uppföljning och avslutning. De första tre stegen sker skyndsamt inom en dag från att personal får kännedom om en upplevd kränkning. Omkring två veckor efter händelsen görs en uppföljning, i vilken den drabbade får ge sin bild av aktuellt läge. Antingen avslutas ärendet eller så fortsätter personalen arbetet och en ny uppföljning görs längre fram.

Samtliga respondenter bedömer att anmälningar görs till rektor respektive huvudman då personal får kännedom om en upplevd kränkning, eller själva ser något som inte är acceptabelt. Anmälan i det digitala systemet ProReNata görs antingen av enskild personal direkt eller indirekt genom lärplattformen Schoolsoft. Hur den exakta gången är varierar mellan skolenheterna. Oberoende av vilket upplever lärarna att systemet är ändamålsenligt.

Respondenterna menar att det kan finnas ett mörkertal vad gäller antalet kränkningar, men att det då handlar om kränkningar som sker utan att personalen får vetskap om dem. Det kan ske i miljöer utanför skolan, på sociala medier eller i skolan, men att den drabbade inte vill berätta om det. Om en händelse inte är att bedöma som en kränkning utan som en konflikt, görs ingen anmälan i kränkingsprocessen, enligt respondenterna. En rektor påpekar dock att om det råder osäkerhet ska en anmälan göras. Även en lärare, som sitter i skolans trygghetsteam, framför att det inte ska göras någon bedömning av en händelse utan att anmälan ska göras och därefter utredas. Antalet anmälningar har ökat och det beror, enligt respondenterna, på att processen har blivit tydlig och de digitala systemen enkla att handha. Förut prioriterades inte de formella leden i processen utan frågan om kränkande behandling löstes på enheten av berörda.

Bedömning

Vi bedömer att antalet anmälningar i Salems kommun, i förhållande till antalet anmälningar i andra kommuner, är mycket lågt. Detta ställt i relation till att eleverna i skolenkäten svarar mer negativt på frågor om arbetet mot kränkande behandling, än genomsnittet i enkätomgången, gör att vi ser en risk för att antalet anmälningar inte motsvarar antalet faktiska upplevelser av kränkningar. Det är därför av stor vikt att nämnden särskilt analyserar förhållandet antal anmälningar och elevernas svar på frågan om ”de vuxna på skolan reagerar om de får reda på att någon har varit elak mot någon elev/att en elev blivit kränkt”.

Vi bedömer dock att barn- och utbildningsnämndens styrning av arbetet mot kränkande behandling i huvudsak är tillfredsställande. Rutinerna är tydliga för personalen och

ändamålsenliga digitala system finns tillgängliga. Nämnden informeras vid varje sammanträde om inkomna anmälningar.

Nämndens uppföljning på aggregerad nivå bör utvecklas så att nämnden en till två gånger per år inhämtar fördjupad information på aggregerad nivå om situationen vad gäller kränkande behandling, trakasserier och diskriminering vid kommunens skolor. Det handlar inte bara om kränkningar per skolenhet utan också om inblandade, typ av kränkning, var kränkningen ägde rum, när kränkningen ägde rum och så vidare. Att inte detta görs bedömer vi vara en brist.

4.3 Personalens kunskap om författnings innebörd

Enligt skollagen har huvudmannen ansvar för att personalen "har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet" och att de "fullgör de skyldigheter" som åvilar dem enligt lagens 6 kapitel om åtgärder mot kränkande behandling.

I Salems kommunala grundskolor är samtlig personal i huvudsak anställd under rektor på respektive skola. Det gäller förutom lärare även kökspersonal, städpersonal och vaktmästare. Elevhälsans insatser kan vara anställda på en skolenhet eller på förvaltningen. Intervjuade rektorer och lärare menar att personalen med jämna mellanrum får information om arbetet mot kränkande behandling och vad som förväntas av varje anställd att göra. Det sker dels vid läsårsupstart, dels kontinuerligt under året till exempel på arbetsplatsträffar och då likabehandlingsplanen eller motsvarande revideras. Informationen kommer alltså även servicepersonalen till del, enligt rektorer och lärare. Det är däremot mindre vanligt att servicepersonalen själva gör anmälningar i det digitala systemet. I de fall de upptäcker något kontaktar de vanligtvis en lärare. Av intervjuer framgår att det kan vara personbundet.

På ett par enheter ansvarar inte rektor för städpersonalen. Tjänsten köps in från Samhall. Lokalvårdarna anländer på eftermiddagen, då det fortfarande kan finnas elever på skolans område, och städar under kvällen. Respondenterna upplever det inte säkerställt att denna personalgrupp har fått information om vilka krav som ställs på dem utifrån skollagens skrivningar om arbete mot kränkande behandling eller att de fullgör sina skyldigheter enligt lag.

Bedömning

Vi bedömer att personal i huvudsak får information om hur arbetet mot kränkande behandling, trakasserier och diskriminering ska bedrivas enligt lag och kommunens egna riktlinjer. Det gäller dock inte lokalvårdare på entreprenad. Det är en brist.

Personal förefaller att i huvudsak agera i enlighet med lag och interna riktlinjer, men vi bedömer att huvudmannen behöver följa upp att samtlig personal vid samtliga enheter också agerar om de upptäcker att en elev kränks eller upplever sig kränkt.

4.4 Främjande och förebyggande arbete

För att främja och förebygga kränkande behandling ska samtliga skolor i Salems kommun upprätta en årlig plan mot diskriminering och kränkande behandling. I Salems kommun finns en gemensam mall för "Plan mot diskriminering och kränkande behandling" som respektive skola anpassar för sin egen verksamhet. Det framgår inte av rutin eller mall vem som ansvarar för att plan tas fram, när det ska göras eller hur planen ska följas upp.

Skolchefen känner sig trygg med att varje skolenhet har en plan och att den uppdateras årligen. Huvudmannen följer upp detta i årliga kvalitetsobservationer och kvalitetsdialoger. Vid kontroll av kommunens hemsida noterar vi att dessa planer inte finns tillgängliga för någon av skolenheterna.

Vi har tagit del av skolenheternas planer mot diskriminering och kränkande behandling för läsåret 2020/2021 och noterar att det framgår vilket förebyggande och främjande arbete skolorna bedriver, vilka insatser som ska vidtas och målsättningar för arbetet. Rektorer framför i intervju att uppsatta mål för enheten bryts ner på arbetslagsnivå och arbetas vidare med där.

Nedan följer i punktform ett urval av insatser/åtgärder/aktiviteter under läsåret 2020/2021, så som de redovisas i planerna och som rektorer och lärare refererar till i våra intervjuer:

- Fortsatt arbete med organiserade aktiviteter med årskursintegrerade grupper
- Två individuella samtal med elever med fokus på elevens sociala sammanhang
- Samarbetsövningar som styrs av personal
- Fadderverksamhet
- Aktiva synliga rastvärdar på välkända områden
- Värdegrundsarbete både i ämnen och på mentorstid
- Genomgång, utvärdering och revidering av ordningsregler tillsammans med personal och elever
- Regelbundna klass- och elevråd. Sex möten ska hållas under läsåret. Samtliga klasser ska vara representerade i elevrådet som också fungerar som skolans matråd

På ett par skolenheter har man infört mobilförbud i ordningsreglerna. En lärare menar att det har fungerat bra på låg- och mellanstadiet, men varit en utmaning på högstadiet. Det upplevs positivt, men ska utvärderas efter läsårets slut.

Elevhälsans representanter är i hög grad, vid sidan av de åtgärdande insatserna, involverade i det främjande och förebyggande arbetet. De arbetar tillsammans med lärare och elever i trygghetsgrupper och trygghetsteam. Dessa grupper har inte bara ansvar för att stödja utredning vid kränkande behandling och arbeta åtgärdande i dessa fall utan också att vara drivande i det främjande och förebyggande arbetet till exempel genom att ta fram material för lärarna att använda i det löpande värdegrundsarbetet i klasserna. Teamen arbetar också med olika modeller för medling då elever hamnar i konflikt med varandra. Kuratorer och socialpedagoger stödjer också arbetet med gemensam värdegrund till exempel genom värderingsövningar. Skolsköterskorna genomför enskilda hälsosamtal med

Salems kommun

Granskning av Arbetet mot kränkande behandling och diskriminering i skolan

eleverna i årskurserna 1, 4 och 7. Utifrån vad som framkommer där kan förebyggande insatser vidtas till exempel på klassnivå.

På de flesta enheter genomförs kontinuerliga elevhälsomöten (EHM), vid vilka skolledare, elevhälsa och i klassen undervisande lärare diskuterar en klass. Vid dessa möten tas frågor om arbetsmiljö upp och hur gruppen fungerar ihop.

Både nämndens presidium och andra respondenter framför att skolstrukturen, med förhållandevis små skolor och avsaknad av en stor högstadieskola, kan underlätta trygghetsarbetet. En rektor lyfter särskilt fram betydelsen av att låta elever mötas tillsammans utanför klassrummet. Under pandemin har det varit svårare att genomföra aktiviteter utanför skolan.

Enligt uppgift från nämndens ordförande anger 85 procent av eleverna i grundskolan att de känner sig trygga i skolan, vilket upplevs som mycket positivt. Av Skolinspektionens enkät kan vi utläsa att siffran är något lägre för årskurs fem⁶ och årskurs nio⁷. Att inte alla elever känner sig trygga är en utmaning menar respondenterna. Skolchefen hänvisar till en undersökning som genomförts i hela länet 2020 och där var fjärde elev anger att de inte har någon annan vuxen än föräldrarna att vända sig till. Detta är viktigt att skolan är medveten om och att skolans medarbetare är beredda på att bli en sådan annan vuxen, enligt skolchef. Överlag spelar mentor eller annan lärare en stor roll för eleverna. Även elevhälsans personal är betydelsefull för de elever som har kontinuerlig kontakt med dem.

Skolchefen menar att skollokaler underhåll är eftersatt, men att fastighetsskötarna gör så gott de kan med befintliga resurser. Det finns på vissa enheter kameror uppsatta som både kan verka förebyggande och stödjande i utredningsarbete. I intervjuer har för övrigt inte lokalerna lyfts fram som en negativ faktor i arbetet mot kränkande behandling.

För att skapa en trygg miljö fri från kränkande behandling är en aktiv vuxennärvaro mycket viktig, enligt flera respondenter. När nerdragningar görs är det i hög grad kringpersonal såsom elevstödare som sägs upp.

Bedömning

Vi bedömer att det bedrivs ett främjande och förebyggande arbete för att motverka kränkande behandling. Vi påminner om att arbetet ska bedrivas utifrån både skollag och diskrimineringslag. Det är positivt att huvudmannen kontinuerligt följer upp att planer mot kränkande behandling upprättas. Vi påtalar vikten av att huvudmannen tillser att enheterna har förutsättningar att vidta åtgärder och att så också görs.

⁶ På påståendet att "jag känner mig trygg i skolan" svarar 75 % av eleverna att det "stämmer helt och hållet" eller "stämmer ganska bra".

⁷ På påståendet att "jag känner mig trygg i skolan" svarar 75 % av eleverna att det "stämmer helt och hållet" eller "stämmer ganska bra".

5 Slutsats och rekommendationer

Vi bedömer att barn- och utbildningsnämnden i huvudsak tar sitt ansvar så att arbetet i verksamheten bedrivs enligt gällande styrdokument för att motverka kränkande behandling, trakasserier och diskriminering av elever. Det grundar vi på att det finns en tydlig och känd process för anmälan och utredning, att nämnden vid varje sammanträde får information om anmälningar, att personal i huvudsak har kännedom om och följer aktuella styrdokument samt att det bedrivs ett främjande och förebyggande arbete som dokumenteras i plan mot kränkande behandling.

Det är inte säkerställt att all personal vid samtliga skolenheter har kännedom om gällande regelverk och fullgör sina skyldigheter. Det gäller särskilt personal som inte är underställd barn- och utbildningsnämnden. Vi ser också brister vad gäller systematisk uppföljning inklusive analys av anmälningar om kränkande behandling, trakasserier och diskriminering.

Vi rekommenderar barn- och utbildningsnämnden att:

- Säkerställa att all personal, även den som inte är underställd nämnden, har kunskap om gällande regelverk och fullgör sina skyldigheter enligt detsamma. (6 kap. 5 § SkoL)
- Utveckla kvalitetsarbetet på huvudmannanivå vad gäller aggregerad uppföljning av kränkande behandling, trakasserier och diskriminering (4 kap 5-6 §§ SkoL och 3 kap. 20 § DiskrL)
- Särskilt följa upp att anmälningar görs i alla fall som en elev upplever sig kränkt eller en kränkning observeras.

KPMG AB

Joakim Nertyk
*Certifierad kommunal
yrkesrevisor och
specialist*

Klara Engström
Verksamhetsrevisor

Anders Petersson
*Certifierad kommunal
yrkesrevisor*

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.